

Postadres Postbus 30132, 2500 GC Den Haag

Bezoekadres
Terminal Noord
Postbus 131

- De algemeen directeuren van de penitentiaire inrichtingen;
- de directeuren van inrichtingen voor verpleging van ter beschikking gestelden;
- de directeuren van de justitiële jeugdinrichtingen

Onderdeel	afdeling Juridische zaken
Contactpersoon	A.T.J. de Boer
Doorkiesnummer(s)	070 - 370 25 04
Datum	15 maart 2002
Kenmerk	5138552/01/DJI
Code	- 041
Aard	Informatieverstrekking / verzoek om medewerking
Juridische achtergrond	Art. 44 Pbw, 42 Bvt, 49 Bjj
Geldig van/tot	15 maart 2002 tot 15 maart 2006
Onderwerp	Halal voeding

Hierbij treft u zowel informatie aan over halal voeding als richtlijnen over de verstrekking van deze voeding.

Ik verzoek u de nodige bekendheid aan deze informatie binnen uw organisatie te geven en tevens uw medewerking te verlenen aan de uitvoering van de richtlijnen.

1. Aanleiding.

De beroepscommissie van de Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing (thans: Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming) heeft op 31 januari 2001 een belangrijke uitspraak gedaan over de verplichting van een penitentiaire inrichting halal voeding te verstrekken.

2. Samenvatting uitspraak beroepscommissie.

De beroepscommissie overwoog in haar uitspraak onder meer het volgende.

"Op grond van het deskundigenverslag moet worden geconcludeerd dat voor een moslim de zwaarwegende verplichting bestaat om enkel voedsel te nuttigen dat qua aard en bereiding voldoet aan de religieuze voorschriften. Zulks geldt ook voor de in Nederland gedetineerde belijders van het Islamitische geloof. Naar het oordeel van de beroepscommissie is klagers verzoek om bijzondere voeding gedaan uit hoofde van zijn levensopvatting. Centrale vraag is dus of bij de beantwoording van klagers verzoek met klagers levensopvatting zoveel mogelijk rekening is gehouden en of de directeur in redelijkheid tot afwijzing van het verzoek is kunnen komen. De tegenwerping dat dat laatste reeds daarom het geval is omdat klager een vegetarische maaltijd kan krijgen, wijst de commissie van de hand omdat van klager niet

kan worden geveerd dat hij als regel helemaal afziet van vleesproducten. Die gedragslijn wordt ook niet gevolgd ten aanzien van gedetineerden met een Joodse geloofsovertuiging (vergelijk in dit verband tevens Beroepscommissie CRS d.d. 27 september 1982 met kenmerk A 99/82, Penitentiaire Informatie jaargang 1983, nummer 1, blz. 25 e.v.).

Voor de beoordeling van genoemde centrale vraag zijn met name de inspanningen die de directeur zich moet getroosten bij de verstrekking van bijzondere voeding alsmede de (extra) kosten die zulks meebrengt bepalend. Enerzijds is daarvoor van belang of de bijzondere voeding op een relatief eenvoudige wijze beschikbaar is (in de vrije samenleving en daarmee ook voor de inrichting) en anderzijds of er voldoende mogelijkheden zijn voor de bereiding en het verschaffen van de voeding volgens de religieuze voorschriften.

Voor wat betreft de beschikbaarheid van de bijzondere voeding staat vast dat op halal-wijze geslacht vlees in de vrije samenleving en met name in de grote steden (waaronder Rotterdam) waar zich aanzienlijke groepen personen met een islamitische levensovertuiging ophouden, zonder veel moeite of buitensporige kosten te koop is. Of toebereiding van de bijzondere voeding in redelijkheid mogelijk is, is afhankelijk van uiteenlopende factoren. Zo is daarbij onder meer van belang of het gaat om een inrichting die gebruik maakt van een cateraar. In het onderhavige geval zijn geen feiten of omstandigheden aannemelijk geworden die zodanige belemmeringen meebrengen dat het verstrekken van halal-voeding in redelijkheid niet van de inrichting kan worden geveerd. De omstandigheid dat het verstrekken van bijzondere voeding organisatorische inspanning vereist en dat de kostprijs van de bijzondere voeding enigszins hoger ligt dan hetgeen gebruikelijk is, doet daaraan in het licht van het zwaarwegende belang van de verstrekking van bijzondere voeding op grond van de levensovertuiging niet af."

3. Wat is halal voeding.

Het woord "halal" betekent in het Arabisch "toegestaan volgens de koran". Hoewel de koran op verschillende wijzen kan worden geïnterpreteerd, kan in het algemeen van het volgende worden uitgegaan. Halal impliceert dat het dier waarvan het vlees afkomstig is, ritueel geslacht moet zijn op een wijze die overeenkomt met de islamitische religieuze wet- en regelgeving. Het vlees mag bovendien niet afkomstig zijn van een varken of van dieren die zelf andere dieren eten. Voorts mogen de maaltijden niet in kooktoestellen (pannen) worden toebeleid, waarin niet-halal maaltijden met vlees zijn bereid.

Overigens kan, zoals nu al vaak in de praktijk het geval is, vegetarisch voedsel in beginsel een vervanger zijn van halal voeding.

3. Wanneer halal voeding verstrekken.

Ten aanzien van voorschriften van religieuze aard geldt binnen de justitiële inrichtingen als algemeen uitgangspunt dat, indien redelijkerwijs mogelijk binnen de inrichting, daaraan tegemoet dient te worden gekomen. De Penitentiaire beginselenwet, de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen bevatten de

gelijkluidende bepaling, dat bij de verstrekking van voeding zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de godsdienst of levensovertuiging. Aangenomen moet derhalve worden dat bovenvermelde uitspraak van de beroepscommissie voor het gevangeniswezen, evenzeer geldt voor de sectoren TBS en JJI.

Uit de uitspraak van de beroepscommissie blijkt, dat de justitiële inrichtingen in steden waar halal wijze geslacht vlees zonder veel moeite of buitensporige kosten te koop is en die redelijkerwijs voor de toebereiding kunnen zorg dragen, verplicht zijn desgevraagd halal voeding te verstrekken aan moslim-gedetineerden. Uit de zinsnede in de uitspraak van de beroepscommissie: 'niet kan worden geveerd dat hij als regel helemaal afziet van vleesproducten' kan echter worden afgeleid, dat niet elke dag halal voeding verstrekt behoeft te worden, maar dat gedeeltelijk met vegetarische maaltijden kan worden volstaan, in redelijkheid te bepalen door de directeur. De vraag in hoeverre alleen volstaan kan worden met vegetarische maaltijden hangt af van de inspanningen en de kosten die de directeur zich in voorkomende gevallen moet getroosten om halal voeding aan te bieden.

Gelet op de verplichtingen die voortvloeien uit de beginselenwetten en gelet op genoemde uitspraak van de beroepscommissie van de Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing, moet halal voeding worden verstrekt in het volgende geval.

- a. Er is sprake van een belijdende moslim die om halal voeding verzoekt en die in een justitiële inrichting verblijft. In veel gevallen zal er van uitgegaan moeten worden dat iemand belijdend moslim is, indien hij zichzelf als zodanig presenteert en uit zijn gedrag blijkt dat hij de islamitische religieuze voorschriften consequent in acht neemt. Indien gerede twijfel mogelijk is, kan een imam om advies worden gevraagd.
- b. Daarnaast moet het mogelijk zijn, zonder veel inspanning of zonder buitensporige kosten, halal voeding te verstrekken aan de desbetreffende moslim. Of dit aan de orde is, is een afweging die de directeur van de inrichting moet maken, met inachtneming van de overwegingen van de beroepscommissie (zoals hierboven vermeld onder 2).
- c. Indien moet worden aangenomen dat de verplichting bestaat halal voeding te verstrekken, behoeft dit niet iedere dag te gebeuren, zoals uit genoemde uitspraak van de beroepscommissie kan worden afgeleid. Hoe frequent verstrekking in voorkomende gevallen plaatsvindt, is eveneens een afweging die door de directeur van de inrichting moet worden gemaakt, met inachtneming van de overwegingen van de beroepscommissie.

4. Mogelijkheden verstrekking halal voeding.

Er is een keurmerk voor halal voeding van de Imamin Foundation. Producten met dit keurmerk worden geacht aan de eisen die worden gesteld aan halal voeding te voldoen. Inmiddels zijn in sommige supermarkten halal gecertificeerde producten te koop. Indien in de inrichting daaraan behoefte bestaat, kan worden

15 maart 2002 / 5138552/02/DJI

overwogen kant-en-klaar halal maaltijden via de winkel van de inrichting te koop aan te bieden. Indien de directeur van een inrichting hierover nadere informatie wil, kan hij zich wenden tot het hoofdkantoor van de DJI (de heer J.M. van den Berg, tel. 070 — 370 25 90).

5. Huisregels.

Het is de bedoeling dat het bovenstaande te zijner tijd in de huisregels van de inrichtingen wordt opgenomen. Daartoe zullen voor de drie sectoren, gevangeniswezen, jji en tbs nog aanvullingen op de model huisregels verschijnen.

6. Slothepalingen.

Bij de Dienst Geestelijke Verzorging kunt u desgewenst advies vragen over islam geestelijke verzorging.

De bibliotheken van de justitiële inrichtingen zend ik rechtstreeks een afschrift van deze circulaire met het oog op het ter inzage leggen daarvan voor ingeslotenen.

De voorzitters van de commissies van toezicht bij de justitiële inrichtingen en de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming zend ik ter kennisneming een afschrift van deze circulaire.

De minister van Justitie,
namens deze,
de hoofddirecteur van de Dienst Justitiële Inrichtingen,

P.F.M. Jägers

Dienst Justitiële Inrichtingen

Hoofdkantoor - Sectordirectie Gevangeniswezen Bezoekadres:

Circulaire

Aan De (algemeen) directeuren van de justitiële inrichtingen

Onderdeel
Contactpersoon
Doorkiesnummer(s)
Datum
Kenmerk
Archiefcode
Aard circulaire
Geldig van/tot
Onderwerp

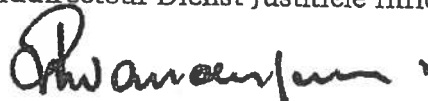
afdeling Juridische Zaken
J. Sparrius
(070) 370 2640
25 juli 2008
5547735/08
- 041
verlenging eerdere circulaire
15 maart 2006 tot en met 14 maart 2010
Verlenging circulaire halhalvoeding

Bezoekadres:
Terminal Zuid
Schedeldoekshaven 101
2511 EM Den Haag
Telefoon (070) 3 70 27 00
Fax (070) 3 70 29 21

Bij circulaire dd. 15 maart 2002, nr. 5138552/01/DJI, werd u nader geïnformeerd over halhalvoeding en werden richtlijnen gegeven betreffende de verstrekking daarvan aan gedetineerden.

Deze circulaire had een geldigheidsduur tot 15 maart 2006. Inmiddels is deze termijn verlopen terwijl de inhoud van deze circulaire nog steeds van toepassing is. Ik heb daarom besloten de geldigheidsperiode van de hierboven vermelde circulaire alsnog te verlengen tot en met 14 maart 2010.

De Staatssecretaris van Justitie,
namens deze,
de hoofddirecteur Dienst Justitiële Inrichtingen,

b/a
G.J.M. Wouters